

Рівненський ліцей №28

Рівненської міської ради

Навчальна програма
«ЗДОРОВ'Я, БЕЗПЕКА ТА ДОБРОБУТ»

6 клас

на 2025-2026 навчальний рік

Розроблено за модельною навчальною програмою «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (у редакції 2022 року) (авт. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьєва І. В., Хомич О. Л.) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 10 жовтня 2023 року № 1226)

Зміст навчальної програми забезпечує підручник: «Здоров'я, безпека та добробут» інтегрованого курсу для 6 класу закладів загальної середньої освіти (автори: Воронцова Т.В., Пономаренко В.С., Лаврентьєва І.В., Хомич О.Л.)

ЗАТВЕРДЖЕНО

рішенням педагогічної ради школи

Протокол № 1 від 29.08.2025р.

Голова педагогічної ради _____ Ольга РЕБУТ

Пояснювальна записка

Навчальна програма інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» для 6 класів спрямована на реалізацію вказаної мети, визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання з соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, зміст та види навчальної діяльності учнів, що спрямовані на реалізацію очікуваних результатів.

Метою соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі є розвиток особистості учня, який здатний до самоусвідомлення, гармонійної соціальної і міжособистісної взаємодії, спрямованої на збереження власного здоров'я та здоров'я інших осіб, дбає про безпеку, виявляє підприємливість та професійну зорієнтованість для забезпечення власного і суспільного добробуту.

Відповідно до мети соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі метою інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» є формування самозарадності учнів через активну громадянську позицію, підприємливість, етичну поведінку, відповідальність за добробут, здоров'я, безпеку та навколишнє середовище, крізь призму фізичного, психічного, духовного та соціального розвитку.

Для реалізації означеної мети визначено такі завдання:

- ознайомлення учнів з основними принципами та закономірностями життєдіяльності людини в природному, соціальному, техногенному та віртуальному середовищах, спрямованими на розвиток добробуту, безпеки і зміцнення здоров'я;
- формування вмінь прогнозування наслідків своїх дій для здоров'я, безпеки і добробуту;
- розвиток вмінь відстоювання власних інтересів та інтересів інших осіб, протидіючи проявам тиску, неповаги і приниження;
- формування прихильності до безпечних і корисних практик поведінки, які зменшують ризики для життя і здоров'я або запобігають їм;
- розвиток вмінь учнів, спрямованих на заохочення вести здоровий спосіб життя;
- навчання наданню необхідної допомоги собі та/або іншим особам для вирішення конфліктної ситуації;
- формування вміння вчитися без шкоди для здоров'я, відстежувати власний поступ;
- навчання діяти ефективно та самостійно для досягнення успіху та задоволення власних потреб і потреб інших осіб;
- формування у школярів підприємливості та етичної поведінки для поліпшення здоров'я, безпеки і добробуту власного та інших осіб.

Принципи та пріоритети, на яких ґрунтується програма втілюють нові прогресивні концептуальні підходи, нові погляди на роль дитини і педагога в освітньому процесі, форми організації дитячої життєдіяльності, зокрема дитиноцентризм (відповідність віковим особливостям, потреби та інтереси учнів, особистісно зорієнтоване навчання, суб'єкт-суб'єктна взаємодія), комунікативно зорієнтоване навчання, діяльнісний підхід, принцип системності та наступності, людинознавче спрямування.

Пріоритети викладання предмета: формування здорової особистості учня через взаєморозуміння, взаємоповагу, толерантність, творче співробітництво всіх учасників навчального процесу; осмислення і застосування концепції щодо промоції добробуту, здоров'я і безпеки задля поліпшення життя людини і суспільства; аналіз впливу суспільства, сім'ї, однолітків, культури, засобів масової

інформації, технологій та інших чинників на вибір і практикування здорової безпечної поведінки; застосування навичок прийняття рішень для збереження та забезпечення добробуту, здоров'я, безпеки; розвиток підприємницьких якостей та поведінки свідомого споживача.

Зміст навчального матеріалу у програмі складається з двох частин: понятійного і діяльнісного. Види навчальної діяльності пропонуються для відпрацювання ключових життєвих умінь і навичок та мають рекомендаційний характер.

Зміст програми інтегрованого курсу в 6 класі присвячено питанням добробуту, уміння вчитися, безпеки, здоров'я та підприємливості крізь призму особистого розвитку підлітка і структуровано за шістьма модулями:

Вступ. Базові поняття

Розділ 1. Фізичне здоров'я

Розділ 2. Психічне і духовне здоров'я

Розділ 3. Соціальне здоров'я

Розділ 4. Безпека у побуті і довкіллі

Розділ 5. Добробут

Програма охоплює *формування наскрізних ліній та умінь*.

Наскрізнi лінії та предметні компетентності

Наскрізна змістова лінія **«Екологічна безпека й сталий розвиток»** націлена на формування в учнів соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь. Реалізація змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» здійснюється на основі творів мистецтва та художньо-творчої діяльності у процесі виховання в учнів емоційно-ціннісного ставлення до природи; усвідомлення себе частиною світу, в якому все взаємопов'язане; розуміння єдності національно-регіональних цінностей і глобальних людських пріоритетів.

Наскрізна змістова лінія **«Громадянська відповідальність»** спрямована на виховання відповідального громадянина своєї держави. Вагомою її складовою є формування в учнів культурної самосвідомості – здатності розуміти роль культури у становленні способу мислення і поведінки людей, шанобливого, толерантного ставлення до культурних надбань свого народу, країни, світу; усвідомлення власної значущості і відповідальності щодо причетності до свого народу. Це здійснюється під час опанування учнями досягнень українського мистецтва, зокрема в контексті світової мистецької спадщини.

Наскрізна змістова лінія **«Здоров'я і безпека»** націлена на формування духовно, емоційно, соціально і фізично повноцінного члена суспільства, який здатний дотримуватися здорового способу життя і формувати безпечне життєве середовище. Її реалізація засобами мистецтва сприятиме гармонізації інтелектуальної та емоційної сфер особистості. Це відбувається у процесі усвідомлення учнями впливу мистецтва на емоційну сферу людини, зокрема через емоційно-образне пізнання навколишнього світу на основі синтезу різних видів мистецтва; ознайомлення з елементами арттерапії, які сприятимуть збагаченню емоційно-почуттєвої сфери школярів, зниженню кількості захворювань та поведінкових ризиків.

Наскрізна змістова лінія **«Підприємливість і фінансова грамотність»** націлена на формування проактивної особистості, яка вміє планувати й досягати поставлених цілей, розвиває свої лідерські якості тощо. Вона реалізується у процесі формування в учнів умінь реально визначати свої сильні й слабкі сторони; мотивації учнів до виявлення творчих ініціатив та сприяння їхній реалізації, зокрема через втілення їх у практичній художньо-творчій діяльності (індивідуальній і колективній).

Розвиток наскрізних умінь

Наскрізне вміння	Вид діяльності
1. Читання та розуміння	Читання тексту підручника або слухання інформації, записаної (переданої) у різний спосіб або відтвореної технічними пристроями
2. Уміння висловлювати власну думку усно і письмово	Короткі повідомлення учнів, обговорення та дискусії
3. Критичне та системне мислення	Пошукові завдання, практичні завдання
4. Здатність логічно обґрунтовувати позицію	Складання речень, ребусів, кросвордів із застосування понять, читання легенди карти
5. Творчість	Творчі завдання (індивідуально, в парах/групах): уявна екскурсія, малюнок
6. Ініціативність	Пошукові завдання, робота в групах
7. Вміння конструктивно керувати емоціями	Обговорення та дискусії (орієнтовні теми)
8. Вміння оцінювати ризики та приймати рішення	Визначати позитивні і негативні чинники історичних подій
9. Вміння розв'язувати проблеми	Вирішувати проблемні питання
10. Здатність співпрацювати з іншими людьми	Створення проектів у групах

Під час реалізації програми здобувачі освіти мають формувати на відповідному віковому рівні такі ключові компетентності:

Ключова компетентність	Уміння та ставлення
Вільне володіння державною мовою	Уміння: читати і розуміти перекладені та адаптовані державною мовою писемні джерела, авторські публікації на історичні та актуальні для суспільства теми шукати інформацію та використовувати різні види джерел, формулювати та наводити обґрунтовані аргументи володіти термінологією в межах громадянської та історичної освітньої галузі створювати висловлення різних стилів в усній і письмовій формі на історичні та актуальні для суспільства теми вести аргументовану дискусію розпізнавати мовні засоби впливу, розрізняти техніки переконування та маніпуляції Ставлення:

	повага до української мови як державної, зацікавленість у її розвитку, розуміння цінності кожної мови критичне сприйняття інформації історичного та суспільно-політичного характеру розуміння та використання мови в позитивний та соціально відповідальний спосіб
Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами	Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) мовою Уміння: створювати висловлення в усній і письмовій формі стосовно історії і сучасності національної (етнічної, мовної) спільноти в Україні створювати інформаційні продукти щодо історії, культури і розвитку суспільства регіону та/або країни, з якою пов'язане походження родини вести дискусію щодо основ розвитку держави та суспільства, засад демократії, прав і свобод людини володіти основною термінологією рідної мови в межах громадянської та історичної галузі Ставлення: повага до рідної мови, розуміння її цінності
	Здатність спілкуватися іноземними мовами Уміння: читати і розуміти науково-популярні публікації, публіцистичні та художні твори іноземними мовами здійснювати пошук потрібної інформації іноземними мовами висловлюватися в усній і письмовій формі іноземною мовою стосовно актуальних тем історії та суспільства спілкуватися з носіями інших мов для обміну історичною, правовою та іншою актуальною для суспільства інформацією Ставлення: інтерес до історії та сучасності інших країн розуміння важливості вивчення іноземних мов для розширення кола спілкування та отримання інформації про світ цінування культурної різноманітності, інтерес до різних мов і міжкультурного спілкування
Математична компетентність	Уміння: правильно оперувати цифровими даними, математичними поняттями для глибокого пізнання, пояснення минулого та сучасних суспільних подій перетворювати інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік, таблиця, схема тощо) та використовувати її в поясненнях встановлювати зв'язки між фрагментами даних і джерелами різних видів використовувати математичні методи та дані, розуміти способи маніпулювання ними Ставлення:

	прагнення обирати раціональні способи пояснення подій минулого, причин та можливих способів розв’язання сучасних соціальних, політичних, економічних проблем розуміння важливості математичного опрацювання даних для створення науково обґрунтованих висновків
Компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій	Уміння: оцінювати та пояснювати взаємодію людини та довкілля в різні історичні періоди розкривати зміст, значення, вплив технологій, технічних винаходів та наукових досягнень на перебіг історичних подій, явищ і процесів Ставлення: сталий інтерес до наукових досягнень і здобутків природничих наук визнання цінності природних ресурсів для сьогодення та майбутніх поколінь і раціональне використання їх у повсякденному житті
Інноваційність	Уміння: генерувати нові ідеї, оцінювати їх переваги і ризики наводити історичні приклади впливу інновацій на суспільне життя Ставлення: готовність ініціювати, критично оцінювати та впроваджувати нові знання, способи діяльності, норми, що забезпечують сталий розвиток громади та суспільства
Екологічна компетентність	Уміння: визначати ризики та наслідки впливу людини на довкілля, передбачати можливості екологічних загроз моделювати свою поведінку на основі розуміння наявних екологічних загроз критично оцінювати роль людини та держав у досягненні Цілей сталого розвитку ООН Ставлення: готовність реагувати на ризики екологічних загроз усвідомлення важливості захисту природи, сприяння сталому розвитку суспільства
Інформаційно-комунікаційна компетентність	Уміння: використовувати цифрові технології для пошуку потрібної історичної та соціальної інформації, її добору, перевірки, впорядкування і поширення критично оцінювати, виявляти маніпуляції історичною та актуальною для суспільства інформацією у процесі аналізу електронних медіа дотримуватися авторського права та етичних норм у роботі з інформацією та під час онлайн-спілкування створювати вербальні та візуальні (графіки, діаграми, фільми) повідомлення, мультимедійні презентації соціального та історичного змісту, поширювати їх Ставлення: критичне ставлення до інформації з різних джерел

	відповідальне використання засобів масової інформації
Навчання впродовж життя	Уміння: визначати власні навчальні цілі аналізувати процес власного навчання, відстежувати зміни у сприйнятті інформації знаходити та опрацьовувати джерела суспільно важливої інформації із застосуванням доцільних для цього методів розуміти роль освіти, навчання для людини та суспільства сьогодні та в історичній ретроспективі аналізувати та узагальнювати здобуту інформацію Ставлення: відкритість до постійного самонавчання та взаємонавчання, бажання ділитися здобутими знаннями з іншими особами
Громадянські та соціальні компетентнос ті	Громадянські компетентності Уміння: моделювати свою поведінку як активного і відповідального члена громадянського суспільства, який знає основи права, добре обізнаний із змістом прав людини та вміє їх захищати у правовий спосіб формулювати та обстоювати свою громадянську позицію щодо локальних та глобальних питань утримуватися від можливостей зловживати своїми правами виявляти відповідальність, уникати негативних стереотипів та узагальнень, а також мови ворожнечі в обговоренні суспільних проблем і різних соціальних груп брати участь у розв'язанні проблем різних спільнот, зважаючи на інтереси їх представників конструктивно співпрацювати з іншими особами, ініціювати або брати участь у реалізації проектів, громадських заходів критично оцінювати ідейні платформи та діяльність політичних партій, суспільних рухів, організацій та розуміти їх роль у розвитку демократичного суспільства Ставлення: усвідомлення себе відповідальним громадянином України, розуміння своїх прав і обов'язків як громадянина України та готовність їх виконувати; самоповага та повага до прав та гідності інших осіб громадянська поведінка, що ґрунтується на почутті власної гідності та внутрішньої свободи, розвинутій правосвідомості та обстоюванні демократичних цінностей плекання нетерпимості до корупції в усіх її проявах, розуміння неприпустимості толерування нерівності та недоброчесності готовність відмовитися від нечесних практик під час розв'язання проблем визнання цінності іншої особи та повага до її приватності толерантність і готовність до взаємовигідного розв'язання соціально-політичних суперечностей

	Соціальні компетентності Уміння: ідентифікувати себе як члена різних спільнот, громадянина України формулювати та обстоювати в дискусії власні погляди та переконання, конструктивно спілкуватися на різноманітні актуальні теми історії та суспільства знаходити історичні приклади залагодження суперечностей і конфліктів працювати в групі, досягати порозуміння та налагоджувати співпрацю з іншими особами з відмінними ідеями та цінностями, використовуючи власний досвід та досвід інших осіб, зокрема взятий з історії Ставлення: усвідомлення цінності людини, її життя, здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки повага до законів і традицій, досвіду інших народів, релігій та культур толерантне ставлення до життєвої позиції іншої особи, громадської думки, особливостей соціальної поведінки, способу життя та форм самовираження інших осіб керування власними емоціями, готовність до пошуку компромісів волонтерство, підтримка громадських проектів та ініціатив, спрямованих на розв'язання актуальних суспільних проблем
Культурна компетентність	Уміння: образно мислити та уявляти характеризувати основні тенденції розвитку культури в минулому та сучасності використовувати мистецькі артефакти для пізнання минулого, осмислювати твори мистецтва в історичному контексті співставляти різні культури, їх цінності, традиції тощо виявляти вплив належності до різних спільнот і зовнішніх чинників на формування поглядів та переконань особи визначати та пояснювати значення належності до соціокультурної спільноти Ставлення: повага до людини, протидія і запобігання проявам дискримінації та нерівного ставлення цінування соціального та культурного різноманіття, пояснення його переваг і викликів у сучасному суспільстві свідоме збереження та розвиток власної культури, повага до культур інших народів відповідальна поведінка та піклування про пам'ятки культурної спадщини відкритість до міжкультурного діалогу
Підприємливість та	Уміння: використовувати досвід пізнання історії для обрання дієвих життєвих стратегій

фінансова грамотність	брати до уваги зміни в історії та суспільстві, оцінювати їх ризики та переваги для власного життя і життя спільноти виявляти інтереси різних спільнот/груп і шукати способи їх узгодження для розв'язання проблем планувати, організовувати, реалізувати індивідуальні чи командні проекти, оцінювати їх ефективність, представляти результати характеризувати економічну політику і розвиток торгівлі, визначати їх вплив на суспільне життя пояснювати спосіб організації національних економік та вплив економічних і фінансових процесів на функціонування суспільства Ставлення: готовність використовувати досвід історії для самопізнання та досягнення цілей сталого розвитку суспільства зважене прийняття рішень на основі досвіду минулого та сучасного соціального життя здатність брати на себе відповідальність за результат власної та колективної діяльності, ініціативність, відкритість до нових ідей усвідомлення економічних та соціальних можливостей і викликів, з якими стикається суспільство здатність приймати фінансові рішення з урахуванням можливих ризиків
------------------------------	--

Основна частина

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст інтегрованого курсу	Пропоновані види навчальної діяльності
ВСТУП. БАЗОВІ ПОНЯТТЯ (10 годин)		
- Діє за алгоритмом відповідно до інструкцій у небезпечних ситуаціях. - <i>Бережливо</i> ставиться до власного й чужого майна, обґрунтовує недоторканість чужого майна. - <i>Здатний</i> викликати необхідні рятувальні служби, повідомляючи відповідно до ситуації необхідну інформацію. - <i>Визначає</i> потенційні небезпеки навколишнього середовища для здоров'я й безпеки людини. - <i>Розпізнає</i> ймовірні небезпеки природного, техногенного, соціального характеру й побутового походження. - <i>Прогнозує</i> наслідки своїх дій в непередбачуваних і надзвичайних ситуаціях. - <i>Передбачає</i> вплив на здоров'я, безпеку й добробут неналежного використання цифрових пристроїв. - <i>Досліджує</i> та обговорює чинники, котрі впливають на стан здоров'я і розвиток організму, зокрема профілактичні заходи щодо інфекційних і неінфекційних захворювань. - <i>Визначає</i> форми поведінки, які приносять задоволення без нанесення шкоди власному здоров'ю й здоров'ю інших осіб. - <i>Обирає</i> продукти харчування, способи проведення дозвілля, відповідний одяг тощо, які приносять задоволення й користь для здоров'я, безпеки й добробуту - <i>Обстоює</i> потребу ощадливого використання ресурсів і повторної	Життя і здоров'я людини. Цінність життя і здоров'я. Безпечна життєдіяльність. Цілісність здоров'я. Складники здоров'я. Рівні здоров'я. Навички XXI століття. Безпека і ризики. Ознаки безпеки і небезпеки. Ризики. Види і рівні ризику. Щоденні ризики. Причини й наслідки небезпечних ситуацій. Виправдані і невинуватені ризики. Оцінка ризиків у щоденному житті. Екстремальні і надзвичайні ситуації. Алгоритм дій в екстремальних ситуаціях. Навколишнє середовище. Види довкілля. Складові соціального довкілля. Соціальне середовище і здоров'я. Захист від кримінальних небезпек. Захист особистого майна. Природа і здоров'я. Вплив природних чинників на здоров'я людини. Небезпеки природного середовища. Акліматизація. Погодні умови і одяг. Технічний прогрес і здоров'я. Розвиток технологій. Вплив техногенного середовища на здоров'я людей. Екологічні проблеми довкілля.	Вправа «Один щасливий день» З'ясування очікувань від свого життя. Самооцінювання рівня здоров'я. Оцінка рівня ризику у щоденних ситуаціях. Розпізнавання виправданих і невинуватених ризиків. Моделювання способів самоконтролю емоцій та алгоритму дій в екстремальних ситуаціях. Дослідження впливу соціального середовища на життя і здоров'я. Складання пам'яток запобігання кримінальних небезпек, безпечної поведінки у школі, вдома, надворі, захисту особистого майна (квартири, велосипеда, мобільного телефону). Дослідження інформації з різних джерел про небезпеки природного походження. Створення колекції одягу та взуття для несприятливих погодних умов. Створення стрічки часу про технічний прогрес. Дослідження переваг і недоліків технічного прогресу. Груповий проєкт: «Світ через 50 років»

переробки вторинної сировини. - Бере участь у груповій роботі, враховуючи індивідуальні особливості й потреби	Як подбати про добробут наступних поколінь.	
РОЗДІЛ 1. ФІЗИЧНЕ ЗДОРОВ'Я (6 годин)		
- <i>Моделює</i> ситуацію надання елементарної долікарської допомоги в разі травматизму чи поганого самопочуття. - <i>Здатний</i> викликати необхідні рятувальні служби, повідомляючи відповідно до ситуації необхідну інформацію. - <i>Пояснює</i> наслідки недотримання здорового способу життя. - <i>Звертається</i> до фахівців у небезпечних ситуаціях, наслідкам яких не може зарадити власними силами. - <i>Досліджує</i> та обговорює чинники, котрі впливають на стан здоров'я і розвиток організму, зокрема профілактичні заходи щодо інфекційних і неінфекційних захворювань. - <i>Обирає</i> продукти харчування, способи проведення дозвілля, відповідний одяг тощо, які приносять задоволення й користь для здоров'я, безпеки й добробуту. - <i>Аналізує</i> вибір свій та інших осіб з позиції користі й задоволення (радість) для здорового, безпечного життя - <i>Знаходить</i> інформацію щодо здоров'я, безпеки й добробуту в різних джерелах і перевіряє її достовірність. - <i>Бере</i> участь у груповій роботі, враховуючи індивідуальні особливості потреби. - <i>Вміє</i> обирати продукти й товари за показниками якості, термінів придатності, складу. - <i>Правильно</i> інтерпретує інформацію,	Харчування і здоров'я. Вплив харчування на здоров'я. Вода і поживні речовини. Поживність і калорійність продуктів харчування. Особливості харчування підлітків. Збалансоване харчування. Як формуються харчові звички. Ознаки збалансованого харчування. Харчова піраміда. Калорійність харчування та енерговитрати залежно від фізичних навантажень. Наслідки неправильного харчування. Причини й профілактика цукрового діабету, йододефіциту, харчових отруєнь. Правила купівлі, обробки і зберігання харчових продуктів. Перша допомога при харчових отруєннях. Харчові добавки і допінги, їх вплив на здоров'я. Особиста гігієна. Складові особистої гігієни. Засоби гігієни. Догляд за шкірою. Особиста гігієна під час занять спортом. Гігієна ротової порожнини. Профілактика інфекційних захворювань Епідемії інфекційних захворювань в історії	Створення інфографіки про поживні речовини та джерела їх надходження. Дослідження особливостей харчування у підлітковому віці. Створення денного меню за допомогою харчової піраміди. Визначення калорійності за допомогою онлайн-калькуляторів. Зміни харчового раціону залежно від фізичних навантажень. Складання пам'ятки «Профілактика йододефіциту». Відпрацювання алгоритму надання допомоги при харчових отруєннях. Аналіз маркування харчових продуктів. Вибір за показниками якості та безпечності. Вибір засобів особистої гігієни за показниками ціни та якості. Відпрацювання навичок миття рук у громадському місці. Створення інфографіки (плаката, пам'ятки) про догляд за шкірою, гігієну ротової порожнини. Створення стрічки часу про епідемії інфекційних захворювань. Критичний аналіз джерел інформації про інфекційні захворювання, вакцини тощо

наведену на маркувальних знаках, пакувальних матеріалах для безпечного й раціонального використання харчових і промислових продуктів.	людства. Епідемії нашого часу: ВІЛ-інфекція, туберкульоз, ковід-19. Шляхи інфікування та методи захисту. Профілактичні щеплення.	
РОЗДІЛ 2. ПСИХІЧНЕ І ДУХОВНЕ ЗДОРОВ'Я (6 годин)		
- <i>Приймає</i> індивідуальні темпи вікових змін в організмі як вияв норми. - <i>Визначає</i> причини вікових змін в організмі, зокрема в період статевого дозрівання. - <i>Виявляє</i> ризики невідповідності власних потреб і можливостей. - <i>Моделює</i> кроки задоволення власних потреб з урахуванням можливостей своїх та інших осіб - <i>Визначає</i> форми поведінки, які приносять задоволення без нанесення шкоди власному здоров'ю й здоров'ю інших осіб. - <i>Визначає</i> наслідки соціальних впливів на прийняття рішення щодо здоров'я, безпеки й добробуту (реклама, вплив інших осіб, медійна інформація). - <i>Оцінює</i> надійність різних джерел інформації (ЗМІ, реклама, соцмережі тощо) - <i>Використовує</i> перевірену інформацію для ухвалення рішення щодо вибору повсякденної поведінки на користь здоров'я, безпеки й добробуту. - <i>Пояснює</i> вибір власних альтернатив і рішень з огляду на вплив зовнішніх чинників. - <i>Аналізує</i> причини вибору нездорової поведінки - <i>Визначає</i> свої потреби, бажання, інтереси й цілі. - <i>Визначає</i> форми поведінки, які приносять задоволення без нанесення шкоди власному здоров'ю й здоров'ю інших осіб. - <i>Аналізує</i> вибір свій та інших осіб з	Розвиток підлітка. Фізичний і психічний розвиток підлітка. Ознаки гармонійного розвитку. Потреби людини, розвиток потреб. Самооцінка і здоров'я. Поняття самооцінки. Види самооцінки. Вплив самооцінки на поведінку і здоров'я людини. Формування адекватної самооцінки. Ухвалення рішень. Види рішень. Алгоритм ухвалення зважених рішень. Рішення, важливі для здоров'я. Протидія соціальному тиску. Позитивні й негативні впливи засобів інформації. Вплив реклами на рішення людини. Рекламні хитрощі і маніпуляції. Соціальна і комерційна реклами. Рекламні стратегії тютюнових і алкогольних компаній. Звички і здоров'я. Як формуються звички. Вплив звичок на здоров'я. Корисні і шкідливі звички. Як змінити звичку. Тютюн і здоров'я. Міфи і факти про тютюн. Негайні наслідки куріння. Середньострокові і віддалені наслідки куріння. Нікотинова залежність.	Обговорення етапів і ознак фізичного психічного і соціального розвитку підлітків. Дослідження піраміди людських потреб. Визначення переваг адекватної самооцінки. Дослідження впливу самооцінки на поведінку і здоров'я людини. Проєкт самовдосконалення (вибір, планування і досягнення мети). Аналіз алгоритму ухвалення зважених рішень. Моделювання ситуації прийняття зважених рішень. Аналіз джерел інформації, які впливають на наші рішення. Дослідження соціальної і комерційної реклами. Аналіз рекламних стратегій тютюнових і алкогольних компаній. Критичний аналіз чинників, які впливають на формування звичок. Створення плану формування корисної звички (чи відмови від поганої або шкідливої звички). Аналіз міфів і фактів про тютюн. Дослідження наслідків куріння для здоров'я. Обчислення грошових витрат, пов'язаних з курінням. Аналіз міфів і фактів про алкоголь і наркотики. Дослідження впливу алкоголю на організм,

позиції користі й задоволення (радість) для здорового, безпечного життя. - <i>Самостійно</i> створює й реалізовує короткострокові плани щодо досягнення успіху, зокрема в навчанні, спорті, побуті тощо. - <i>Виявляє</i> наполегливість у досягненні мети.	Вартість шкідливої звички. Небезпека алкоголю і наркотиків. Психоактивні речовини і здоров'я. Міфи і факти про алкоголь і наркотики. Вплив алкоголю на організм. Наслідки зловживання алкоголем. Чому люди обирають тверезе життя.	наслідків зловживання алкоголем. Обговорення причин не вживати алкоголь.
РОЗДІЛ 3. СОЦІАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я (5 годин)		
- <i>Пояснює</i> вплив спілкування на складники здоров'я, безпеки й добробуту. - <i>Застосовує</i> вербальні й невербальні засоби спілкування для конструктивної комунікації. - <i>Розрізняє</i> ситуації, коли силу переконання використали з позитивними чи негативними намірами. - <i>Розрізняє</i> складники особистого простору (інтимний, соціальний, публічний), поважає свій і чужий особистий простір під час спілкування. - <i>Досліджує</i> та обговорює ситуації булінгу, зокрема кібербулінгу. - <i>Прогнозує</i> ризики комунікації у віртуальному середовищі. - <i>Розробляє</i> стратегію подолання булінгу, визначає джерела допомоги жертвам булінгу, звертається по допомогу. - <i>Протидіє</i> проявам тиску, агресії, маніпуляції й неповаги щодо себе та інших осіб. - <i>Визначає</i> наслідки соціальних впливів на прийняття рішення щодо здоров'я, безпеки й добробуту (реклама, вплив інших осіб, медійна інформація). - <i>Пояснює</i> вибір власних альтернатив і рішень з огляду на вплив зовнішніх чинників. - <i>Толерантно</i> ставиться до поглядів, переконань, інтересів і потреб інших осіб, що не загрожують здоров'ю, безпеці й	Спілкування і здоров'я. Засоби комунікації. Ефективне спілкування. Вербальне і невербальне спілкування. Стилі спілкування: пасивний, агресивний, упевнений. Переваги і недоліки різних стилів спілкування. Ознаки і наслідки різних стилів спілкування. Переваги упевненої поведінки. Спілкування та особистий простір. Навички ефективного спілкування. Активне слухання. Способи уникнення непорозумінь. Як спілкуватися у незнайомій компанії. Як робити компліменти. Уміння, необхідні для ефективного спілкування. Безпечне спілкування в інтернеті. Стосунки і здоров'я. Види стосунків. Ознаки здорових стосунків. Як стати командою. Способи покращення стосунків. Стосунки з однолітками. Позитивні й негативні впливи однолітків. Способи маніпуляцій. Як долати тиск однолітків. Підліткові компанії. Попередження булінгу та кібербулінгу. Протидія булінгу. Допомога жертвам булінгу.	Дослідження ознак вербального і невербального спілкування. Аналіз переваг і недоліків різних стилів спілкування. Відпрацювання навичок упевненої поведінки у життєвих ситуаціях. Визначення меж спілкування з різними людьми. Відпрацювання навичок активного слухання, початку розмови, уникання непорозумінь. Моделювання спілкування у незнайомій компанії. Відпрацювання умінь робити і сприймати компліменти. Самооцінка стосунків. Читання і обговорення притчі: «Уроки гусей» Складання плану покращення стосунків. Мозковий штурм: «Вплив друзів» Тренінг навичок відмови від небезпечних пропозицій. Прогноз ризиків комунікації у віртуальному середовищі. Розробка стратегії подолання булінгу. Тренінг розпізнавання конфліктних ситуацій. Аналіз способів розв'язання конфліктів. Тренінг

доброту. - Ідентифікує причини й наслідки виникнення конфліктів у різних ситуаціях. - <i>Моделює</i> ситуацію з конструктивним залагодженням конфліктів. - <i>Бере</i> участь у груповій роботі, враховуючи індивідуальні особливості й потреби. - <i>Розуміє</i> взаємовплив емоційного стану, переконань, поведінки всіх учасників спільної діяльності. - <i>Встановлює</i> нові контакти й ефективно співпрацює для досягнення результату, використовує різні засоби зв'язку	Види і наслідки конфліктів. Поняття конфлікту. Види і способи розв'язання конфліктів. Запобігання ескалації конфліктів. Конліктогени. Самоконтроль у конфліктних ситуаціях. Алгоритм конструктивного розв'язання конфліктів.	навичок самоконтролю у конфліктних ситуаціях. Моделювання ситуації із конструктивним розв'язанням конфліктів.
--	--	--

РОЗДІЛ 4. БЕЗПЕКА У ПОБУТІ І ДОВКІЛЛІ (5 годин)

- <i>Діє</i> за алгоритмом відповідно до інструкцій у небезпечних ситуаціях. - <i>Обґрунтовує</i> необхідність власної відповідальності за поведінку в побуті та в громадських місцях. - <i>Бережливо</i> ставиться до власного й чужого майна, обґрунтовує недоторканість чужого майна. - <i>Моделює</i> ситуацію надання елементарної долікарської допомоги в разі травматизму чи поганого самопочуття. - <i>Здатний</i> викликати необхідні рятувальні служби, повідомляючи відповідно до ситуації необхідну інформацію. - <i>Визначає</i> потенційні небезпеки навколишнього середовища для здоров'я й безпеки людини (дорожній рух, забруднення, хімічні речовини, ультрафіолетове випромінювання тощо). - <i>Вирізняє</i> речовини, які становлять загрозу в разі неналежного використання. - <i>Прогнозує</i> наслідки своїх дій в не передбачуваних і надзвичайних ситуаціях. - <i>Ухвалює</i> рішення щодо надання самопомоги й допомоги іншим, звернення до інших осіб чи відповідних	Безпека оселі. Правила користування газовими приладами, електроприладами, водогоном, тепловими мережами. Безпека при користуванні засобами побутової хімії. Пожежна безпека оселі. Умови і причини виникнення пожеж. Пожежна охорона. Профілактика пожеж. План евакуації з будинку. Поведінка під час пожежі. Стадії розвитку пожежі. Гасіння пожежі на початковій стадії. Засоби пожежогасіння. Захист органів дихання в зоні пожежі. Дії в разі загоряння одягу. Аварії на підприємствах. Види небезпечних промислових об'єктів. Дії учнівства під час виникнення аварійної ситуації на підприємстві. Підручні засоби захисту.	Складання пам'ятки безпечного зберігання ліків і препаратів побутової хімії. Обстеження безпеки своєї оселі (разом з дорослими). Створення плану евакуації із приміщення. Відпрацювання навичок організованої евакуації. Моделювання захисту органів дихання на пожежі. Відпрацювання алгоритму правильних дій у разі загоряння одягу. Моделювання застосовування засобів пожежогасіння при різних типах пожеж. Моделювання алгоритму дій під час аварії на промисловому підприємстві. Дослідження конструкції велосипеда, що впливають на безпеку руху, засобів безпеки велосипедиста.
---	--	--

служб - <i>Моделює</i> послідовність дій у небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального і побутового походження. - <i>Звертається</i> до фахівців у небезпечних ситуаціях, наслідкам яких не може зарадити власними силами. - <i>Бере</i> участь у груповій роботі, враховуючи індивідуальні особливості й потреби.	Безпека велосипедиста. Історія велосипеда. Елементи конструкції велосипеда, що впливають на безпеку руху. Одяг для велосипедиста. Засоби безпеки велосипедиста. Дорожня безпека велосипедиста. Безпечні місця для прогулянок велосипедом. Правила дорожнього руху для велосипедистів. Правила перевезення вантажів і виконання маневрів на велосипеді. Джерела допомоги. Правила взаємодії з рятувальниками. Допомога потерпілим. Перша допомога при ураженні електричним струмом, попаданні хімічних речовин на шкіру, отруєнні, ДТП. Вміст домашньої аптечки.	Визначення безпечних місць для велосипедних прогулянок у своєму населеному пункті. Моделювання безпечного виконання маневрів на велосипеді. Моделювання взаємодії з рятувальниками. Відпрацювання навичок надання допомоги при ураженні електричним струмом, попаданні на тіло речовин побутової хімії та при отруєнні ними
---	---	---

РОЗДІЛ 5. ДОБРОБУТ (3 години)

- <i>Доводить</i>, що здоров'я, безпека й добробут є підґрунтям успішного майбутнього. - <i>Розуміє</i> перспективність своєї діяльності для успішного майбутнього. - <i>Бере</i> участь у груповій роботі, враховуючи індивідуальні особливості й потреби. - <i>Виконує</i> різні ролі в груповій роботі. - <i>Оперує</i> основними економічними поняттями (гроші, зайнятість, підприємництво тощо). - <i>Розрізняє</i> й указує законні джерела доходів для свого віку. - <i>Вміє</i> раціонально розпоряджатися власними грошима. - <i>Розуміє</i> вагу докладених зусиль дорослих для отримання доходів.	Фінансова грамотність. Економічна діяльність. Потреби та ресурси. Гроші. Ринок товарів і послуг. Доходи й витрати. Законні джерела доходів. Сплата податків. Підприємливість і волонтерство. Ознаки добробуту. Складники підприємливості. Творчість і власна діяльність для успішного майбутнього. Ефективна співпраця. Життєві навички для розвитку підприємливості. Етика підприємницької діяльності. Добродійність і волонтерство.	Створення опорної схеми базових понять. Аналіз видів економічної діяльності та ресурсів для здійснення соціального проєкту. Дискусія про необхідність сплачувати податки. Створення хмари слів, пов'язаних із ключовими поняттями теми. Мозковий шторм «Розвиваємо креативність». Моделювання етичної поведінки у підприємницькій діяльності. Виконання волонтерського проєкту
---	---	---

Оцінювання результатів навчання

Зміст, засоби й методи навчання мають бути спрямовані на досягнення, визначені Державним стандартом базової середньої освіти, й обов'язкових результатів навчання, яких учні мають досягнути в процесі навчання.

Основними видами оцінювання є формувальне, підсумкове та державна підсумкова атестація.

Формувальне оцінювання, або оцінювання в процесі навчання, передбачає використання різних форм (самооцінювання, взаємооцінювання (оцінювання роботи в групах / парах, під час захисту проєктів, оцінювання вчителем / учителькою з використанням карток, піктограм, вікторин, інтелект-карт, шкалювання тощо), що спрямовуються на відстеження особистісного розвитку учня / учениці. Окремі завдання для формувального оцінювання можуть бути диференційованими. Завдання для оцінювання добираються так, щоб можна було отримати об'єктивну інформацію про рівень досягнень учнями обов'язкових результатів навчання певної групи результатів (далі – ГР) освітньої галузі: . Уникання загроз для життя власного та інших осіб, прийняття рішень з користю для власної та громадської безпеки (ГР1); Група результатів 2. Здоров'я. Турбота по особисте здоров'я. Аргументований вибір здорового способу життя. (ГР2); Група результатів 3. Добробут. Підприємливість та етична поведінка для поліпшення (ГР3).

Тематичне оцінювання є необов'язковим. Його можна проводити за потреби для отримання інформації про рівень досягнень очікуваних результатів учнів із певної теми, розділу.

Підсумкове оцінювання має на меті оцінити якість навчання. Воно здійснюється періодично. Кількість підсумкових робіт встановлює вчитель / учителька самостійно. Підсумкові роботи можуть охоплювати один, декілька або всі групи результатів громадянської та історичної освітньої галузі, визначені в Державному стандарті базової середньої освіти. Підсумкове оцінювання здійснюють із урахуванням Загальних критеріїв оцінювання результатів навчання здобувачів освіти відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти та Критеріїв оцінювання за освітніми галузями результатів навчання здобувачів освіти відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти (у частині громадянської та історичної освітньої галузі), що затверджені наказом МОН від 02.08.2024 № 1093

(<https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvanniarezultativ-navchannia>). Під час підсумкового оцінювання за семестр вчитель / учителька може провести комплексну підсумкову роботу (КПР) або окремі підсумкові роботи для кожної групи результатів (ГР1, ГР2, ГР3).

Критерії оцінювання предметних та особистісних результатів

Бал	Галузеві критерії		
	Група результатів 1, Безпека. Уникання загроз для життя власного та інших осіб, прийняття рішень з користю для власної та громадської безпеки	Група результатів 2. Здоров'я. Турбота по особисте здоров'я. Аргументований вибір здорового способу життя.	Група результатів 3. Добробут. Підприємливість та етична поведінка для поліпшення

1	<i>Учень /учениця:</i> сприймає і розпізнає інформацію, отриману від учителя (Інших осіб); відповідає на прості запитання за змістом почутого / прочитаного, виконує частину простих завдань / навчальних дій за наданим зразком з допомогою вчителя щодо Уникання загроз для життя власного та інших осіб,	<i>Учень /учениця:</i> сприймає і розпізнає інформацію, отриману від учителя (інших осіб); відповідає на прості запитання за змістом почутого / прочитаного, виконує частину простих завдань / навчальних дій за наданим зразком з допомогою вчителя щодо потреби турботи про особисте здоров'я.	<i>Учень /учениця:</i> сприймає і розпізнає інформацію, отриману від учителя (інших осіб); відповідає на прості запитання за змістом почутого і прочитаного, виконує частину простих завдань, дій за наданим зразком з допомогою вчителя; передає інформацію, намагається висловлювати свої думки щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки.
2	<i>Учень /учениця:</i> відтворює незначну частину інформації, отриману від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому /прочитаному частковій відповіді на прості запитання; припускається змістових і логічних помилок; виконує прості завдання/ навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя; показує свою зацікавленість до ідей, висловлених іншими	<i>Учень /учениця:</i> відтворює незначну частину інформації, отриману від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому/прочитаному частковій відповіді на прості запитання; припускається змістових і логічних помилок; виконує прості завдання/ навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя; щодо потреби турботи про особисте здоров'я	<i>Учень /учениця:</i> відтворює незначну частину інформації, отриману від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому/прочитаному частковій відповіді на прості запитання; припускається змістових і логічних помилок; виконує прості завдання/ навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки
3	<i>Учень /учениця:</i> відтворює частину інформації, отриманої від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому/прочитаному частковій відповіді на запитання; припускається незначних змістових і логічних помилок; виконує завдання і навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя;	<i>Учень /учениця:</i> відтворює частину інформації, отриманої від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому/прочитаному частковій відповіді на запитання; припускається незначних змістових і логічних помилок; виконує завдання / навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя; щодо необхідності турботи про особисте здоров'я	<i>Учень /учениця:</i> відтворює частину інформації, отриманої від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому/прочитаному частковій відповіді на запитання; припускається незначних змістових і логічних помилок; виконує завдання і навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки

	долучається до роботи в групі		
4	<i>Учень /учениця:</i> відтворює за зразком основну інформацію, отриману із запропонованих джерел; висловлює свої думки, використовуючи отриману інформацію; може пояснити окремі поняття/терміни/навчальні дії; виконує завдання /навчальні дії за зразком під керівництвом учителя; виконує обов'язки, розподілені в групі	<i>Учень /учениця:</i> відтворює за зразком основну інформацію, отриману із запропонованих джерел; висловлює свої думки, використовуючи отриману інформацію; може пояснити окремі поняття/терміни /навчальні дії; виконує завдання /навчальні дії за зразком під керівництвом учителя; щодо турботи на особисте здоров'я та впливу власних дій і рішень	<i>Учень /учениця:</i> відтворює за зразком основну інформацію, отриману із запропонованих джерел; висловлює свої думки використовуючи отриману інформацію; може пояснити окремі поняття/терміни/навчальні дії; виконує завдання /навчальні дії за зразком під керівництвом учителя щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки
5	<i>Учень /учениця:</i> застосовує частково основну інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; знаходить у почутому/прочитаному відповіді на прості запитання; може пояснити основні поняття / явища /навчальні дії; виконує навчальні дії за запропонованим алгоритмом, за потреби звертаючись по допомогу; розпізнає проблемні ситуації з допомогою вчителя; виконує завдання	<i>Учень /учениця:</i> застосовує частково основну інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; знаходить у почутому/прочитаному відповіді на прості запитання; може пояснити основні поняття / явища /навчальні дії; виконує навчальні дії за запропонованим алгоритмом, за потреби звертаючись по допомогу; розпізнає проблемні ситуації з допомогою вчителя; щодо турботи на особисте здоров'я та впливу власних дій і рішень	<i>Учень /учениця:</i> застосовує частково основну інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; знаходить у почутому/прочитаному відповіді на прості запитання; може пояснити основні поняття / явища /навчальні дії щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки.; розпізнає проблемні ситуації з допомогою вчителя; виконує завдання в групі відповідно до своєї ролі; підтримує спілкування в межах запропонованої тем

	в групі відповідно до своєї ролі		
6	<i>Учень /учениця:</i> застосовує інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; розуміє і пояснює основні поняття / явища/ навчальні дії, наводить прості приклад: виконує навчальні дії за запропонованим алгоритмом самостійно; розпізнає проблемні ситуації і висловлює припущення щодо розв'язання їх з допомогою вчителя; виконує спільне завдання в групі відповідно до визначених обов'язків та своєї ролі	<i>Учень /учениця:</i> застосовує інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; розуміє і пояснює основні поняття / явища/ навчальні дії, наводить прості приклади; виконує навчальні дії за запропонованим алгоритмом самостійно; розпізнає проблемні ситуації і висловлює припущення щодо розв'язання їх з допомогою вчителя; щодо турботи на особисте здоров'я та впливу власних дій і рішень	<i>Учень /учениця:</i> застосовує інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; розуміє і пояснює основні поняття / явища/ навчальні дії, наводить прості приклади щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки.; виконує навчальні дії за запропонованим алгоритмом самостійно; розпізнає проблемні ситуації і висловлює припущення щодо розв'язання їх з допомогою вчителя; виконує спільне завдання в групі відповідно до визначених обов'язків та своєї ролі; спілкується у межах запропонованої теми
7	<i>Учень /учениця:</i> знаходить у запропонованих джерелах потрібну інформацію для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; відповідає на окремі запитання за опрацьованою інформацією; перетворює один вид інформації в інший за зразком; наводить окремі аргументи й приклади на підтвердження висловленої думки; виконує	<i>Учень /учениця:</i> знаходить у запропонованих джерелах потрібну інформацію для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; відповідає на окремі запитання за опрацьованою інформацією; наводить окремі аргументи й приклади на підтвердження висловленої думки; виконує репродуктивні й частково-пошукові види	<i>Учень /учениця:</i> знаходить у запропонованих джерелах потрібну інформацію для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; відповідає на окремі запитання за опрацьованою інформацією;; окремі аргументи й приклади на підтвердження висловленої думки щодо підприємливості, грамотності і етичної поведінки.; виконує репродуктивні й частково-пошукові види діяльності в співпраці з однокласниками; у ситуації, розв'язує їх відомим способом з допомогою вчителя; співпрацює в групі, виконуючи на завдання; долучається до спілкування та виконання завдання через поставлені запитання.

	репродуктивні й частково-пошукові види навчальної діяльності за запропонованим алгоритмом або в співпраці з однокласниками; розпізнає проблемні ситуації, розв'язує їх відомим способом з допомогою вчителя; співпрацює в групі, виконуючи навчальні завдання	навчальної діяльності за запропонованим алгоритмом розпізнає проблемні їх відомим способом з допомогою турботи про особисте здоров'я, в і рішень, вибору здорового спосо	
8	<i>/учениця:</i> аналізує інформацію, отриману з обраних джерел, зіставляє, порівнює та групує її за заданою ознакою; вирізняє проблемні ситуації, відповідає на запитання за опрацьованою інформацією; перетворює один вид інформації в інший; наводить певні аргументи, доповнює думку/відповіді однокласників; виконує окремі пошукові, дослідницькі та/або творчі навчальні дії, розв'язує проблемні ситуації відомими способами з опосередкованою допомогою вчителя; активно співпрацює з іншими, виконуючи навчальні завдання, визначає свої завдання в груповій роботі	<i>Учень /учениця:</i> аналізує інформацію, отриману з обраних джерел, зіставляє, порівнює та групує її за заданою ознакою; вирізняє проблемні ситуації, відповідає на запитання за опрацьованою інформацією; наводить певні аргументи, доповнює думку/відповіді однокласників; виконує окремі пошукові, дослідницькі та/або творчі навчальні дії, розв'язує проблемні ситуації відомими способами з опосередкованою допомогою вчителя; щодо турботи про особисте здоров'я, впливу власних дій і рішень, вибору здорового способу життя.	<i>Учень / учениця:</i> аналізує інформацію, отриману з обраних джерел, зіставляє, порівнює та групує її за заданою ознакою; вирізняє проблемні ситуації, відповідає на запитання за опрацьованою інформацією; перетворює один вид інформації в інший; наводить певні аргументи, доповнює думку щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки. виконує окремі пошукові, дослідницькі та/або творчі навчальні дії, розв'язує проблемні ситуації відомими способами з опосередкованою допомогою вчителя; активно співпрацює з іншими, виконуючи навчальні завдання, визначає свої завдання в груповій роботі; запрошує до спілкування, чітко формулюючи питання та пріоритети для обговорення.
9	<i>Учень /учениця:</i> аналізує інформацію, отриману з різних джерел; вирізняє проблемні ситуації; добирає прийнятний із запропонованих способів для її унаочнення й візуалізації; наводить аргументи та доречні приклади щодо висловленої думки; виконує пошукові (дослідницькі) та творчі завдання; розв'язує проблемні ситуації засвоєними раніше	<i>Учень / учениця:</i> аналізує інформацію, отриману з різних джерел; вирізняє проблемні ситуації; добирає прийнятний із запропонованих способів для її унаочнення й візуалізації; наводить аргументи та доречні приклади щодо	<i>Учень / учениця:</i> аналізує інформацію, отриману з різних джерел; вирізняє проблемні ситуації; добирає прийнятний із запропонованих способів для її унаочнення й візуалізації; наводить аргументи та доречні приклади щодо висловленої думки щодо

	способами, пропонує нові способи розв'язання з опосередкованою допомогою вчителя	висловленої думки; виконує пошукові (дослідницькі) та творчі завдання; розв'язує проблемні ситуації засвоєними раніше способами, пропонує нові способи розв'язання з опосередкованою допомогою вчителя;	підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки.; виконує пошукові (дослідницькі) та творчі завдання; розв'язує проблемні ситуації засвоєними раніше способами, пропонує нові способи розв'язання з опосередкованою допомогою вчителя; активно співпрацює з іншими, виконуючи типові та нетипові завдання; ініціює спілкування та обмінюється інформацією.
--	--	---	--

У Свідоцтві досягнень виставляють семестрові оцінки за групами результатів. На підставі оцінок за групами результатів виставляють загальну оцінку за семестр. Семестрова оцінка може бути скоригованою. Оцінку за рік виставляють на підставі семестрових оцінок.

Рівень	Бал	Загальна характеристика
Початковий	1	<i>Учень/учениця:</i> -сприймає і розпізнає інформацію, отриману від вчителя(інших осіб); відповідає на прості запитання за змістом почутого/прочитаного, припускається суттєвих змістових і логічних помилок; - виконує частину простих завдань/навчальних дій за наданим зразком з допомогою вчителя; - передає інформацію, намагається висловити свої думки, використовуючи короткі однотипні фрази.
	2	<i>Учень /учениця:</i> - відтворює незначну частину Інформації, отриману від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому / прочитаному частковій відповіді на прості запитання; припускається змістових і логічних помилок; - виконує прості завдання / навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя; показує свою зацікавленість до ідей, висловлених іншими. “ комунікує з іншими за потреби, використовує прості однотипні фрази.
	3	<i>Учень /учениця:</i> - відтворює частину Інформації, отриманої від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому /прочитаному частковій відповіді на запитання; припускається незначних змістових і логічних помилок; виконує завдання за наданим зразком з допомогою вчителя; долучається до роботи в групі. - висловлює свої думки простими фразами/ реченнями; просить надати зворотний зв'язок щодо ступеня розуміння та сприйняття запропонованого.

Середній	4	<i>Учень /учениця:</i> - відтворює за зразком основну інформацію, отриману із запропонованих джерел; висловлює свої думки, використовуючи отриману інформацію; може пояснити окремі поняття/терміни/навчальні дії; ~ виконує завдання /навчальні дії за зразком під керівництвом учителя; виконує обов'язки, розподілені в групі; ~ використовує прості фрази / речення; сприяє спілкуванню та може надати пояснення у межах запропонованої теми.
	5	<i>Учень /учениця:</i> - застосовує частково основну інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; знаходить у почутому/прочитаному відповіді на прості запитання; може пояснити основні поняття / явища /навчальні дії; - виконує навчальні дії за запропонованим алгоритмом, за потреби звертаючись по допомогу; розпізнає проблемні ситуації з допомогою вчителя; виконує завдання в групі відповідно до своєї ролі; - підтримує спілкування в межах запропонованої теми, використовує прості фрази / речення.
	6	<i>Учень /учениця:</i> - застосовує інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; розуміє і пояснює основні поняття / явища/ навчальні дії, наводить прості приклади; виконує навчальні дії за запропонованим алгоритмом самостійно; розпізнає проблемні ситуації і висловлює припущення щодо розв'язання їх з допомогою вчителя; виконує спільне завдання в групі відповідно до визначених обов'язків та своєї ролі; - спілкується у межах запропонованої теми, використовує прості фрази / речення.
Достатній	7	<i>Учень /учениця:</i> - знаходить у запропонованих джерелах потрібну інформацію для виконання навчальних завдань і Вирішення проблемних ситуацій; відповідає на окремі запитання за опрацьованою інформацією; перетворює один вид інформації в інший за зразком; наводить окремі аргументи й приклади на підтвердження висловленої думки; - виконує репродуктивні й Частково-пошукові види навчальної діяльності за запропонованим алгоритмом або в співпраці з однокласниками; розпізнає проблемні ситуації, розв'язує їх відомим способом з допомогою вчителя; співпрацює в групі, виконуючи навчальні завдання. - долучається до спілкування в межах запропонованої теми та визначає завдання через поставлені запитання.
	8	<i>Учень /учениця:</i> - аналізує інформацію, отриману з обраних джерел, зіставляє, порівнює та групує її за заданою ознакою; вирізняє проблемні ситуації, відповідає на запитання за опрацьованою інформацією; перетворює один вид інформації в інший; наводить певні аргументи, доповнює думку/відповіді однокласників; - виконує окремі пошукові, дослідницькі та/або творчі навчальні дії, розв'язує проблемні ситуації відомими способами з опосередкованою допомогою вчителя; активно співпрацює з іншими, виконуючи навчальні завдання, визначає свої завдання в груповій роботі; - запрошує до спілкування, чітко формулюючи питання та пріоритети для обговорення та у межах запропонованої теми.

	9	Учень /учениця: - аналізує інформацію, отриману з різних джерел; вирізняє проблемні ситуації; добирає прийнятний із запропонованих способів для Ті унаочнення й візуалізації; наводить аргументи та доречні приклади щодо висловленої думки; - виконує пошукові (дослідницькі) та творчі завдання; розв'язує проблемні ситуації засвоєними раніше способами, пропонує нові способи розв'язання з опосередкованою допомогою вчителя; активно співпрацює з іншими, виконуючи 'типові та нетипові завдання. - ініціює спілкування та обмінюється інформацією у межах запропонованої теми.
Високий	10	Учень /учениця: ~ виокремлює істотну й потрібну інформацію, отриману із різних самостійно вибраних джерел; вирізняє проблемні ситуації, оцінює інформацію за заданими критеріями; ставить запитання; встановлює логічні зв'язки між об'єктами, фактами, явищами; - застосовує здобуті знання й практичні вміння в різних навчальних ситуаціях; здійснює різні види діяльності, пропонує кілька способів розв'язання проблемної ситуації самостійно, у парі або групі; - розвиває ідеї/думиш учасників спілкування в межах запропонованої теми та намагається укласти їх у цілісну логічну лінію, розглядаючи різні сторони проблеми.
	11	Учень / учениця: — узагальнює Інформацію, отриману з різних джерел, оцінює її за визначеними критеріями; знаходить інформацію й аналізує її; висловлює власну позицію, аргументує її, робить висновки; — застосовує здобуті знання й практичні вміння в нестандартних ситуаціях; здійснює різні види діяльності, аналізує власні навчальні дії самостійно, у парі або групі; конструктивно взаємодіє у групі; — узагальнює головний зміст почутого під час спілкування у межах запропонованої теми; обирає оптимальний спосіб взаємодії з іншими для вирішення спільних навчальних завдань.
	12	Учень /учениця: — оцінює отриману інформацію, отриману з різних джерел, порівнює та зіставляє її; використовує усвідомлену інформацію в різних ситуаціях; — застосовує здобуті знання й практичні вміння, усвідомлює ризики і прогнозує наслідки; здійснює різні види діяльності самостійно, у парі або групі; аналізує власні навчальні дії, планує свій подальший навчальний поступ; ініціює, планує та організує співпрацю в групах для досягнення навчальних цілей, виконання дослідницьких / творчих завдань; — виступає посередником у спілкуванні у межах запропонованої теми, демонструє толерантність до різних точок зору і надає роз'яснення за потреби іншим учасникам.

